

napisana oporoka, so posamezni otroci lahko dobili več oziroma manj, kar je lahko povzročilo spore med dediči. Osiroteli otroci niso bile prepuščeni sami sebi, temveč so dobili skrbnika. Največkrat je to postal preživel starš. Tudi mati je lahko postala skrbnica svojih mladoletnih otrok, a le v primeru, če je ostala vdova. Kljub skrbništvu ni mogla sama odločati o pomembnejših vprašanjih, ampak je morala za to dobiti tudi dovoljenje moških sorodnikov. V trenutku pa, ko se je znova poročila, so skrbništvo nad njenimi otroci prevzeli moževi sorodniki.

V pregledanih virih se je avtorica srečevala v največji meri z ženskami iz nižjega sloja in s kmeticami. Ženske iz teh slojev so bile zadržane predvsem za gospodinjska opravila, kot so: pranje tkanin in zelenjave, delo na polju in v vinogradu, nabava hrane in pijače, skrb o perutnini in nošenje žita v mlin. Poleg tega so se ženske ukvarjale tudi s trgovino in z obrtjo. Delale so kot pekarice, prodajalke moke, kruha, mleka, masla, olja, zelenjave in sadje, žita, fižola, soli, vina, kože, kot krčmarice in ribiči. Ženske so skrbele tudi za siromašne, mnoge med njimi pa so bile zaposlene kot služabnice. Ukvarjale so se z medicino, še posebej so delovale kot babice. One so pomagale ženskam pri porodu in v primeru smrtnih nevarnosti so bile one tiste, ki so morale krstiti novorojenčka. Prav tako pa so bile izredno pomembne kot priče v primeru detomora. Čeprav so nekatere ženske že za časa moževega življenja aktivno delale in sodelovale pri poslovanju, je večina od njih poslovni svet spoznala šele v času vdovstva. In to ne samo zato, ker sedaj niso bile več pod moškim nadzorom, ampak so bile kot vdove velikokrat prisiljene poslovati, če so sploh hotele preživeti sebe in otroke. Avtorica se v sklepnih poglavjih še posebej ukvarja z ženskami, ki so se znašle na samem robu družbe. To se pravi s prešušnicami, konkubinami, prostitutkami, z zvodnicami, detomorilkami in žrtvami nasilja oziroma ugrabitev. Prav tako se dotakne tudi nasilja med samimi ženskami, kraj, žalitev in kletvic.

Marija Mogorović Crljenko je hotela s svojo knjigo na oder potisniti »nevidne ženske«, katere so bile v istrskem vsakdanu 15. in 16. stoletja še kako prisotne. Imele so svoje družinske vloge (kot matere, sestre in hčerke) in bile aktivne tudi v poslovnem svetu. Ženske, ki so se podobno kot moški srečevale z vsakdanjimi življenjskimi izzivi, so prav tako skušale najti svoje mesto v času in družbi, v kateri so živele in v kateri so jih imeli za bolj krhke in slabotnejše od moških. Kljub temu, da je večina njihovih želj, misli in občutkov zaradi pomanjkanja virov še vedno skritih, so nekatere njihove besede, postopki, hotenja in delovanja uspeli privreti na površino.

Knjiga je vsekakor velik doprinos k zgodovini ženske v srednjem in zgodnjem novem veku. Glede na to, da obravnava Istro je zanimiva tudi za slovenskega bralca in zgodovinarja. A pri branju knjige kljub vsemu nekaj zbode. Tvegano je namreč delati zaključke o medsebojni ljubezni zakoncev na podlagi dejstva, da sta v oporoki eden drugemu nekaj zapustila. Oziroma, da sta v oporoki obvezala otroke, da morajo skrbeti za preživelega starša. Mnogi statuti so namreč zahtevali od otrok, da so skrbeli za ostarele in onemogle starše. Neka oblika ljubezni je med zakoncema vsekakor obstajala. Razpravljati in dokazovati, da so ljubezen v srednjem veku poznali, je nesmiselno. Statuti so predvidevali kazni za izdelavo ljubezenskih napitkov, s katerimi so ljudje najverjetneje želeli pridobiti naklonjenost določene osebe, bodisi ženske bodisi moškega.

Prav tako je vprašljivo, če so se fantje in dekleta v 15. in 16. stoletju poročali enako stari kot oni v 17. in 18. stoletju. Oziroma, če je bilo tako v Dubrovniku, je potem moralo biti tako tudi v Istri. Če vemo, da je »poroka na istrski način« veljala samo na področju Istre in da je bil način poročanja (s tem tudi položaj ženske) v Dalmaciji povsem drugačen, zakaj potem tudi starost mladoporočencev ne bi bila za področje Istre drugačna od tiste v Dubrovniku oziroma Dalmaciji?

M o j c a K o v a č i č

M a r k o K a m b i č, Recepcija rimskega dednega prava na Slovenskem s posebnim ozirom na dedni red Karla VI. Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2007. 256 strani in priloge.

V začetku letošnjega leta, sicer še z letnico izida 2007, je knjižne police znanstvenih in strokovnih krogov obogatilo temeljno pravnozgodovinsko delo, kakršnega dandanašnji ne more pogrešati noben moderen nacionalni prostor: pregled recepcije rimskega dednega prava na Slovenskem. Staro željo in še neizpolnjeno nalogo pravnozgodovinske stroke je uresničil Marko Kambič, docent in predavatelj rimskega

prava na Pravni fakulteti v Ljubljani, ki se je zahtevne in obsežne problematike lotil po nasvetu svojega prvega mentorja Sergija Vilfana. Kot poudari v predgovoru, je bilo dedovanje tudi v preteklosti izjemno pomemben institut, saj se s prehodom premoženjskih pravic praviloma prenašata družbeni položaj in moč, ki ju premoženje dejansko zagotavlja. Delo, v katerem je obravnavana po sami naravi precej konfliktna in s historičnega vidika izredno zanimiva problematika, ne samo želi, ampak tudi dejansko nazorno in plastično osvetljuje vprašanje, kako se je dedno pravo na slovenskem ozemlju pod vplivom recepcije razvijalo od 12. do prve polovice 18. stoletja. Pri tem pravni razvoj na Slovenskem uspešno umešča v širši evropski kontekst in negira staro tezo o izključnem vplivu tujih vzorov.

V Kambičevem delu gre za temeljito obravnavo pravnozgodovinskega področja, ki pri nas doslej ni bilo zadovoljivo prouče(va)no in katerega raziskanosť je gotovo eden od postulatov vsakega nacionalnega prostora z razvito pravnozgodovinsko vedo. Slovenski prostor je tovrstno delo doslej še kako pogrešal, saj najdemo v domači znanstveni in strokovni literaturi o procesu recepcije rimskega prava le splošne, kratke in površinske ocene ter fragmentarne odgovore brez celovitejšega vpogleda v posamezne pravne panoge.

Uvodnemu delu, ki predstavlja začetke evropske pravne znanosti in pojem recepcije kot splošno evropskega pojava, sledi najprej pregled temeljnih značilnosti v avstrijskih deželah in temu osredotočenje na slovenski prostor. V poglavju o razvoju in recepciji dednega prava v avstrijskih deželah izpostavlja avtor zgodnejši in izdatnejši vpliv občepravne doktrine na področju oporočnega dedovanja (v 17. stoletju, potem ko se občepravne smernice tu začnejo uveljavljati že na začetku novega veka), medtem ko je do občutnejše recepcije neoporočnega prava prišlo šele v prvi polovici 18. stoletja, vse dotlej pa je na tem področju prevladovalo običajno pravo.

Poglavje o recepciji dednega prava na Slovenskem je smiselno razdeljeno po kronološkem principu (zgodnji srednji vek, visoki in pozni srednji vek, novi vek) ter vsebinskih sklopih, upoštevaje družbene sloje (plemstvo, meščanstvo, podložniki) ter dva geografsko-zgodovinska prostora (primorska in celinska mesta). Posebej se posveča izbranim povednejšim primerom, kot so poznosrednjeveški statuti obalnih mest in Ptuja, novoveška recepcija na primeru mestne knjige Kranja z začetka 16. stoletja ter ljubljanska Laybasserjeva zbirka pravnih obrazcev in predpisov iz srede 17. stoletja. Težiščni, hkrati sklepni poglavji, obravnavata dedni red cesarja Karla VI. iz leta 1720, s katerim je bila izvršena skoraj popolna recepcija intestatnega dednega prava v Spodnji Avstriji. Red, katerega določila so po obliki in vsebini sicer več kot pol stoletja starejša, je v naslednjih desetletjih služil kot podlaga za izdajo praktično enakih deželnih redov za tri s Slovenci poseljene dežele, pri čemer glede na relativno pozno uveljavitev rimskega prava v tem primeru govorimo o pozni recepciji ali kar post recepciji. V monografiji Marka Kambiča je Karlov dedni red predstavljen v izvirniku, slovenskem prevodu ter z analitično spremno študijo.

Kot ugotavlja avtor, njegova dognanja potrjujejo izhodiščno hipotezo, da je recepcija dednega prava na Slovenskem tako z vidika časovne dinamike, vzrokov, načina, obsega in intenzivnosti popolnoma primerljiva z razvojem na širšem ozemlju. Največ posebnosti zasledimo v Primorju, ki je spadalo v drugačen civilizacijski krog kot kontinentalni del današnje Slovenije, v katerem je bila recepcija dednega prava počasnejša in bolj postopna. Šele dedni red Karla VI. je staro tradicijo povečini odpravil.

Z vidika uporabnika knjige je še kako zaželeno in koristno stvarno kazalo s slovenskimi, latinskimi ter deloma tudi nemškimi gesli. Za zgodovinarja ima gotovo posebno vrednost reprodukcija dednega reda Karla VI. v prilogi, saj omogoča takojšen neposreden stik z obravnavanim temeljnim pravnim aktom in primerjavo s slovenskim prevodom.

Knjiga je prednostno namenjena strokovni javnosti s področja prava, a tudi drugih humanističnih in družboslovnih ved. Kot učbenik jo bodo lahko uporabljali študenti pravnih fakultet, medtem ko bo raziskovalec preteklosti v širšem pomenu besede služila kot referenčna literatura in zgodovinski vir.

Delo Marka Kambiča je sicer eno tistih temeljnih del pravne oziroma pravnozgodovinske stroke, kakršna gredo prepogosto mimo širše strokovne javnosti. Na policah specializiranih knjižnic se ustavijo komaj slišno, domala neopazno, brez velike medijske pozornosti, sprejeta in razumljena največkrat le pri poznavalcih, katerih število je v slovenskem primeru ustrezno »majhnemu« nacionalnemu prostoru. Toda ob dejstvu, da se enake problematike zlepa ne bo nihče lotil tako sistematično in poglobljeno, lahko Kambičevi knjigi na drugi strani napovemo dolgoživost in aktualnost, merjeno v desetletjih in generacijah hvaležnih uporabnikov.